



עלון מספר 55

לשכת הנשיא ויצמן לשכת נתיבי השלום לשכת בנימין דה רוטשילד לשכת המדע רחובות
לשכת ראשונים לשכת מצאנו יין לשכת נס לשכת מעגלים לשכת כרמים לשכת הבה נגילה

כסלו תשפ"ה

העלון הדיגיטלי

דצמבר 2024

תוכן עניינים

חלון לעלון – יוסי רזי

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה:

- "הנשיא ויצמן" – מפגש רב שיח – הדרה קונפורטי
- "מעגלים" ערב סיפורי אהבה – גלית גולוב
- "מצאנו יין" מפגש פרלמנט גברים -ישראל פרקר
- "נס" "ביקור" בצפון קוראיה – נינה לוי
- "נס" קבלת שבת בהוסטל לאוטיסטים – נינה לוי
- "המדע" רחובות על מתנדבים ומשוררים – עזרא קורן
- "מהי עברית" ענת קורן

נעביר – נחוה – יוסי רזי

"הכנרת מהנובה" – יאיר שרן

משה וטובה רפאלקס, מחנה "רמה", שכונת "אושיות" – צבי תדמור

על ביקורו של נחום ניר בא"י - צבי תדמור

מדוע אין לנו חוקה עד היום? - צבי תדמור

בין צל"ש לטר"ש ביודפת – שוקי ברנדזיין

בעלון זה כותב יאיר שרן, באפיקו החדש כמשורר, על אירועי נובה וציורו של אלי זדביל המנציח אחד מהם.

אגב + גילוי נאות... - יאיר שרן, אלי זדביל והח"מ משתייכים לפרלמנט הוותיקים של רחובות. שימו לב גם לכתבתו של שוקי ברנדויין על המרד הגדול בגליל – ההתגוננות העיקשת נגד הרומאים הכובשים מחד וההתרחשויות הפנימיות, ציפורי מול יודפת מאידך. מרתק. מרבה מחשבות על מצבנו היום.

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

אנחנו קרובים ממש לסיום השנה האזרחית 2024. שנה שלא נרצה לזכור. שנה של מלחמה קשה וארוכה. הרבה כאב, דם ודמעות. כולנו בתקווה שהשנה הנכנסת תהיה טובה יותר. שהחטופים יחזרו, שהמלחמה תסתיים, והשקט יחזור לגבולותינו ולארצנו.

במועצה האזורית דרום נעשתה פעילות רבה במגוון תחומי ההתנדבות, חברה ותרבות. בתחום הרחבת הארגון. שתי לשכות חדשות: "מצאנו יין" ו"נס", עברו השנה טקסי קבלה. בעיר ראשון לציון מוקמות שלוש לשכות נוספות: "מעגלים", "כרמים" ו"הבה נגילה". הלשכות יעברו טקסי קבלה במהלך שנת 2025. סה"כ יש במועצה עשר לשכות ובהן כ-250 חברים ומועמדים. אנחנו ממשיכים בתנופת ההרחבה לערים נוספות: אשדוד ויבנה.

זאת ההזדמנות להודות להנהלת המועצה, לנשיאים שעושים עבודתם נאמנה ומחויבים לארגון ולערכיו, לצוותים המובילים בלשכות, ולכל חברי הארגון בדרום. **יישר כח!**

עוד נדע ימים טובים!

אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה

לשכת "הנשיא ויצמן" – מפגש רב-שיח

כתבה: הדרה קונפורטי

דיווח על פגישה ראשונה השנה 27.10.2024

הקמנו קבוצה של רבשיח, אנו נפגשים מדי מספר שבועות כדי להכיר מקרוב ולפגוש את חברי בני ברית בלשכת הנשיא ווייצמן.

המטרה של הרבשיח היא לדון בקבוצה קטנה יותר על נושאים ורעיונות שמעסיקים אותנו, זו הזדמנות לשתף, לפתוח את עצמנו ללא שיפוטיות וחשש.

הנושא היה מה בין חברות לידידות, איך נעמיק לפתח יחסים בינינו.

שאלה: האם אנחנו קהילה? מה מאפיין קהילה? מה תורמת הקהילה ליחיד? ומה תורם היחיד לקהילה?

מדוע אנשים זקוקים לקהילה? הקהילה מחזקת את תחושת השליטה והאחריות שלנו בחיינו.

כל אדם שתורם מעשיר את הקהילה, אין לו תחליף. לכל יחיד יש צבע מיוחד להוסיף לקשת

הצבעים הקהילתית. אנו משתייכים לקהילה כדי להרגיש חלק ממשהו חשוב ומשמעותי.

תחושת היחד בקהילה נותנת לנו בטחון ושמחה, תחושה של נוחות נעימה שגורמת לנו להיות יותר פעילים, יותר אכפתיים ומעורבים.

אנו מצפים להמשך פעילות הרבשיח.

מפגש לשכת "מעגלים"

כתבה גלית גולוב



לשכת מעגלים בני ברית נפגשה ב-9.11.24

לערב סיפורי אהבה בהנחיית חברינו גילה ואילן.

הנשים לבשו אדום והגברים לבן.

החצר גם היא קושטה באדום.

קופסאות לב אדום וכסף עם משימות הונחו על השולחנות.

כולנו היינו לב אחד.

זוגות זוגות התיישבו על הנדנדה שבחצר, וסיפרו את סיפור היכרותם-אהבתם.

התיאורים עוררו נוסטלגיה, צחוק והתרגשות בקרב החברים.

עופרה ודוד, גילה ואילן, נגה ואריאל, יפה ויהודה, סימה ורפי ואחרונים חביבים גלית וטל שהיוו את הקינוח.

גילה קלר הנעימה כששרה את השירים הישראליים והיפים שנבחרו ע"י כל זוג שתיאר את סיפור אהבתו.

החבורה כולה הצטרפה בשירה, בריקוד זוגות שהפך למעגל חיבוקים גדול.

כמו תמיד גם חגגנו ימי הולדת. הפעם - ליפה מזרחי ולגילה גולן, ברכות חוברו והוקראו ע"י נשיאת בני ברית "מעגלים", עופרה דוד, והשמחה היתה רבה.

הייתה אהבה באוויר.



מפגש פרלמנט הגברים בלשכת "מצאנו יין" 27-11.2024

כתב ישראל פרקר



טיפות גשם כבדות
היכו בעוז על רכבי
וניקו אותנו ביסודיות.
שיירות לא קטנות
דשל כלי רכב נתקעו
ברמזורים ואני בהם
בדרך לקניון עזריאלי
בראשון לציון
הדרומית. הייתי
בטוח שהחניונים
במרתף יהיו ריקים.

מי כבר יוצא בערב תחילת החורף הסוער הזה.

השלטים בחניון הראו: קומה 1- מלאה. קומה 2- מלאה. קומה 3- 4 מקומות פנויים. תפסתי מהר מקום אחד ונשארו רק 3 מקומות פנויים. כלומר, לא רק אנחנו עזבנו בית חם באותו ערב.

החלטנו, חברי פרלמנט הגברים של לשכת מצאנו יין בבני ברית בראשון לציון להיפגש הפעם במסעדה הסינית פריים (FRAME) סושי בר בקניון עזריאלי ובטוח שלא הצטערנו.

אנשי המסעדה כותבים שהם מאפשרים לאורחים לחוות את הקסם והטעמים של המטבח האסייאתי האותנטי באווירה נעימה.

תפריט המסעדה הממוחשב הוא גדול וצבעוני. יש בו בין השאר מגוון רחב של מנות סושי, כולל רולים מיוחדים ויצירתיים. יש גם מנות אסיאתיות קלאסיות כמו אטריות אורז בסגנון יפני, טמפורה, ומרקים מיוחדים. גוזה, דים סאם, באנים, מנות ווק, בשרים, דגים ופירות ים, תפריט טבעוני, תפריט ללא גלוטן, קינוחים ועוד ועוד.

ברור שלא קל היה לבחור. אני בחרתי ונהייתי ממנת שרימפס איולי ומעדן פטה כבד. אוהה איזה טעים זה היה. גם שאר החברים בחרו מנות נאות וטעימות שצילמתי מכל עבר. כהרגלי. הם גם לא שכחו להזמין כוסות גבוהות מלאות בבירה (סינית?).

ישבנו ושוחנו על נושאים שונים כמו כדורגל, פוליטיקה (מרגיזה), סיפורים מחו"ל, המצב בארץ ועוד.

הייתה לנו אוירה רגועה עם עיצוב אלגנטי ומודרני מסביב ושירות אדיב. מדי פעם חלפו לידנו מלצרים עם עוגות ונרות דולקים לשמח את אלה שחוגגים ימי הולדת. ערב נחמד היה פרלמנט הגברים מלשכת מצאנו יין בני ברית ראשון לציון. חבל שהיו כאלה עסוקים ונעדרו. לחיים !!

לשכת "נס" במפגש "ביקור" בצפון קוריאה 16.11.2024

כתבה נינה לוי

במוצ"ש האחרון נפגשנו בביתם של סילבי ואלי שליט.

המרצה האורחת נאוה לוין, שזכתה להצטרף לאחד הטיולים הבודדים שהתארגנו לצפון קוריאה, נתנה לנו סקירה מעמיקה על הטיול שלה בשנת 2016, בשנה שצפון קוריאה פתחה את שעריה.



בין הדברים שלמדנו שהכל הכי גדול, הכי מפואר ומה שלא מותר הוא אסור! לפי הספירה שלהם השנה היא שנת 112- להולדת הסבא השליט קים איל סונג.

הכבישים ענקיים, נקיים וריקים. יש להם את הצבא הרביעי בגודלו בעולם. בבירה פיונגיאנג יש הרבה פסלים ואנדרטאות מרשימים כמו שער הניצחון, פסלי ברונזה ענקיים של המנהיגים קים סונג וקים ז'ונג. שכונת המדענים היא שכונת מגורים עם מבנים מרשימים ללא דיירים. ליד האנדרטאות תמיד משתחווים ומתקיימים טקסים רבים. המקום המשמעותי הוא בגבול עם

דרום קוראיה DMZ בקו רוחב 38 . מלון ריונגיון
הוא גורד שחקים ענקי שרואים מכל מקום אך
לא מאוכלס כלל. יש הרבה תעמולה בעיקר נגד
ארה"ב.



ההרצאה הייתה מעשירה ומעניינת. כנראה
מדינה שהרוב לא ירצה לבקר בו.

ההרצאה חידדה בפנינו יותר הערכה על המדינה הקטנה והיפה שלנו וכל הטוב שיש בה,
למרות התקופה הקשה מאד שאנחנו עוברים.



לשכת נס בני ברית
16/11/2024

**תעודת הוקרה
והערכה**
ניתנת ל: גב. נאווה ליון

מתוך

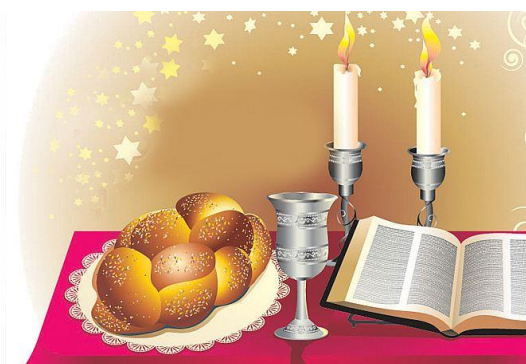
על הראתך בהתנדבות לחברי 'לשכת נס'
במשא: "צפון קוראיה".

זכינו בזכותך למסע מרתק,
בתמונות וסיפורים מופלאים, במדינה המרתקת.

ישר כוח!!!
מלכה סולמונבויץ - נשיאת לשכת נס
וחברי לשכת נס, בני ברית.

קבלת שבת בהוסטל לאוטיסטים

כתבה: נינה לוי



"לשכת נס" מתנדבת כלשכה בהוסטל
לאוטיסטים בנס ציונה. הפעם המפגש
שהתקיים ביום שישי בתאריך 13.12.24 היה
"קבלת שבת". חברתנו זהבה דביר אשר
ארגנה את הפעילות פתחה בשיחה על ששת
ימי המעשה והחשיבות והמשמעות של יום
השבת.

בחלק של היצירה כל 3 חניכים קיבלו דף ציור
עם המילה השבת. כל קבוצה רשמה מה
משמעות המילה "שבת" בשבילה. בין הדברים שהחניכים רשמו: מנוחה, חופש, משפחה,
קידוש ועוד.

היה מרגש מאד לראות כל חניך מדליק נר ומביע משאלה אישית לעצמו, למשפחה או למדינה.
עשינו קידוש וברכנו על היין. זכינו לאור גדול בחדר.

בסיום המפגש שרנו במעגל את שיר החברים של שייקה לוי.

לפעילות הצטרפו חברים מלשכות נס ומצאנו יין. החניכים קיבלו בשמחה שקיות שי שנרכשו מאקי"ם ע"י חברי מצאנו יין.
הצלחנו לשמח את החניכים ונשארנו עם טעם של עוד מהמפגש המרגש ומחזק הזה. מצפים למפגש הבא במסיבת חנוכה.

על מתנדבים ומשוררים, לשכת המדע רחובות, דצמבר 2024

כתב עזרא קורן

רחובות עיר המדע והתרבות, סימנה השבוע נקודת זכות. לאורך **שדרת גלוסקין** הותקנו 20 לוחות ועליהם 40 שירים פרי יצירתם של תושבי רחובות. כל מי שצועד היום להנאתו בשדרה, נקלע למבול של חרוזים שזורים בחלומות ומעוררי השראה.

איך פתאום התעוררה רחובות עם המציאות החדשה הזו? הכול התחיל בזכותו של הוגה הרעיון המשורר **רמי הלוי**, רחובותי נמרץ שיזם ודחף, שיתף את **מתן דיל** (היום ראש העיר) שהתלהב והעלה אותו בישיבת מועצת העיר שכמובן הסכימה ואישרה.

אנחנו קבוצת משוררים רחובותיים התנדבנו ללוות את רמי וסייענו לו ליישם את הרעיון.

הופץ קול קורא לתושבים לכתוב שירים שיפורסמו בשדרה. למעלה מ 100 שירים התקבלו והועברו בעילום שם, לחברי ועדה שכללה אנשי תרבות רחובותיים עם המשוררים **דן אלמגור** ו**תלמה אליגון-רוז** ונבחרו 40 שירים בעלי הניקוד הגבוה.

אפרת דסקלו מנהלת מחלקת הגינון דאגה לתכנון המקום ולהצבת הלוחות עם השירים בשדרה שקושטה בתאורה חגיגית וטקס הפתיחה הרשמית בחסות ראש העיר יתקיים בקרוב.

רמי הלוי ואנחנו נציגי המשוררים ממשיכים בפעילות יצירתית ובמסגרת זו, מקיימים אחת לחודש שיח שירה והקראת שירים בספרייה העירונית. ובקרוב סדנאות כתיבת שירים לילדים ומפגשי סבים נכדים ושירים

ובנימה אישית: קבלו המלצה חמה לבקר בשדרה בכל שעות היום והלילה וכמובן מוזמנים להגיע אלינו למפגשי שיח משוררים בספרייה העירונית.

תובנה אישית: אם אנו רוצים סביבה קהילתית-תרבותית, ניטול יוזמה, ואז... הדרך מתפתלת ומאפשרת.



מהי עברית / ענת קורן

א

שְׁפָה עֵתִיקָה
שְׁרָשִׁיָה בְּעֵבֶר
בְּאַרְץ עֵבֶר.

ב

תְּפִלָּה, מְדַרֵּשׁ
וְחִקְמָה
שְׁמוּרַת טָבַע
טְמוּנָה בְּאֵרוֹן
בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

ג

יִצְאָה מִן הָאֵרוֹן
אֶל הַרְחֹב
מְלֵהֶגֶת וְהוֹגָה
בְּקוֹלוֹת רָמִים
בְּשׁוּק.

עוֹבְרַת

אֶל הַקְּתֻדָּרָה
פּוֹשְׁטַת בְּגָד
וְלוֹבֶשֶׁת חַג.

ד

כְּבֹדַת לְשׁוֹן
מְזַגְגֶּת בֵּין
זְכָר לְנִקְבָּה
מְשַׁלֶּבֶת
עֵבֶר וְעֵתִיד
פּוֹעֵלַת בְּמַרְץ
רַבַּת פְּעָלִים.

ה

מְקַבֶּלַת נִקּוּד גְּבֵהָ
עַל פְּתִיחָה וּסְגִירָה
עַל חוֹלְמִים וְקַבּוּצִים.

ו

מְבַלְבֶּלֶת
בֵּין יְמִין לְשְׂמָאל
וּמְשַׂמָּאל לְיְמִין.

ז

אוֹהֶבֶת אוֹתָהּ
שֹׁפֵטֶיהָ יִשְׁקוּ.

ינואר 2023

הפְּנֵרֶת מֵהַנּוֹבָה

כתב יאיר שרן

צייר: אלי זדביל



מראות הנובה לא משו מעיניה
גופה מתכווץ כשהיא נזכרת
שריריה משתרגים נכונים לאתגר
שומרים עליה מכל משמר

את החזיונות האימים מלכה להשפיע
לזעק שועתה אל המרחקים
את נפשה הפגועה לחזר ולרפא
אולי הפנור יהיה לה מזור

תכל הפנרת היה לה מרגוע
ידיה נכונות למשא הגדול
הכנור הונף אל מתחת ללחיה
הצלילים נשפכו למרחב למרחב

כל צליל נושא כאב
כל צליל מהדהד במרחק
עם כל צליל קטן המשא המכאיב
כל צליל את הרגשתה מיטיב

זכר הנובה מתעמעם
המוסיקה משקמת מנחמת
הנפש שבה לאיתנה
כשהיתה, חזקה ועדינה

אלי זדביל, בן רחובות, ואני, בן ראשון לציון, חברים יחדיו בפרלמנט רחובות. אלי מצייר ואני כותב שירים. ציוריו של אלי מעוררי השראה וכך מצאתי עצמי כותב שירים על פי ציוריו. ציור הנוכחי מתאר בחורה מנגנת בכינור על שפת הכינרת. הציור צויר השנה כשאירוע השבעה באוקטובר חרוט במוחנו וכך עלה הרעיון לכתוב שיר על ניצולה מהנובה. שיתוף הפעולה הזה בינינו ממשיך גם בציורים ושירים אחרים ונמשיך להציג כאלה גם בעלונים נוספים.

נעביר-נחוה

יוסי רזי

כשאתה רוצה לבקר אצלי בשביל להעביר את הזמן
"להעביר את הזמן על כוס קפה ומאפה" לפי דברך
אני ממהר להגיד לך שאני לא תחנת מעבר
בשביל להעביר את הזמן

כי, במקום זאת:

בין קפה למאפה שנינו נחוה, נחוה את הזמן

נחוה את הזמן

ואת המקום

ואת היקום

ואת הקיום

ואת החברות

ואף את הזוגיות

ובמיוחד את המיוחדות

לא חלילה את השגרתיות

(לא שלא באה לי שגרתיות

אבל שיגרתיות, סופה בשיעמום.

ושיעמום הוא שום דבר

הוא לא כלום

הוא ואקום ללא קיום)

וככה, ככה נעביר את הזמן

בין קפה למאפה

אני מבטיחך נאמנה –

יהיה יפה.

משה וטובה רפאלקס – רחוב מנוחה ונחלה 40

צבי תדמור

משה רפאלקס נולד בוילנה, ליטא, ב 1849, לאביו אברהם שלמה, כורך ספרים, מוסמך לרבנות ולאמו מינה. משה למד בישיבות וילנה והוסמך לרבנות. ב 1867 נשא לאשה את טובה בת משה נחום טיקטין ממשפחה אמידה ונהיה בעל בית-חרושת לנעלים בוורשה. היה מפעילי חובבי ציון וחבר הועד של אגודתם. ממייסדיו ובניו של בית-הכנסת "מוריה" בוורשה וממייסדי חברת "כרמל" להפצת ינות ארץ ישראל. היה חבר אגודת "מנוחה ונחלה" במסגרתה רכש 110 דונם קרקע חקלאית ברחובות. אחת מהנחלות שרכש, בת 55 דונם עם כרם גפנים, שכנה על גבעה בדרומה של המושבה, לימים הוקמה לידה שכונת "רמת אהרון". ב- 1947 נבנו במקום צריפים לשורדי השואה וב- 1948, בימי מלחמת העצמאות, שכנה במקום המפקדה של חטיבת "גבעתי". המקום בו ישבו כוחות הצבא קיבל את השם "מחנה רמה" (בשל קרבתו לרמת אהרון). אחרי שהסתיימה מלחמת העצמאות הוקמה במקום מעברת אוהלים "רמה" שקיבלה את השם של המחנה הצבאי. אח"כ נבנו במקום בנינים והוקמה שכונה חדשה "אושיות". על כך, בהמשך.

נחזור במנהרת הזמן לשנים הראשונות לייסודה של המושבה בידי אגודת מנוחה ונחלה, אשר רכשה עבור חבריה ששת אלפים דונם מתוך עשרת אלפים דונם של אדמת דוראן עליה הוקמה רחובות ב- 1890. הייתה זו המושבה העצמאית הראשונה שלא הייתה נתונה כשאר מושבות העלייה הראשונה לחסדי הברון רוטשילד ופקידיו. מרבית 34 חברי האגודה נשארו בחו"ל עד אשר הכרמים ייתנו את פריים.

אגודת מנוחה ונחלה בנתה במושבה בכספי חבריה בית בן שתי קומות בשביל הפקידות, שנועד ליון אפשטיין מנהל המושבה ולשכתו, ולשלמה גולדין עוזרו. בתחילה, מחצית שטח הבניין שימש להלנת העובדים. שנים מעטות אח"כ הועבר לבניין "בית הרפואות" (בית מרקחת) של המושבה. בחצר נבנתה אורווה מאבן והוקצה מקום לאחסון כלי העבודה. על התקרה מתחת לגג של האורווה ערכו מקום לינה ארעי בשביל הפועלים. הבניין עם גדר מאבני כורכר עמד בפתח רחובה הראשי (רחוב יעקב) של המושבה והיה הראשון "לקבל" את פני הפועלים והרוכלים הבאים מהכפר הערבי השכן זרנוגה. לכן, כינו את הבית "בית החומה". בניין נוסף, בן קומה אחת ורפת גדולה מאבן בנתה אגודת מנוחה ונחלה על הגבעה ברחוב יעקב (כיום פינת רחוב החלוץ), ששימש למקום מגוריו של מנהל המושבה, מקום לקבלת אורחים ומקום לינה לאורחיו.

כאשר האגודה סיימה לנהל את ענייני המושבה, מכרה את הבניין בן הקומה במכרז פומבי לאחד מחבריה, ליהודה לייב כצמן.

ב- 1908 רפאלקס בא לרחובות בשליחותה, כנציגה ומיזפה כוחה של אגודת מנוחה ונחלה בוורשה והודיע לוועד המושבה, כי האגודה החליטה למכור את "בית החומה" הוא "בית הוועד" (רחוב יעקב 3) יחד עם מבנה האבן שבחצר ואת צריף ה"שלאש" שניצב ברחוב יעקב מול בית החומה (רחוב יעקב 12). הוא ציין כי האגודה מעמידה תנאי בחוזה המכירה, לפיו על ועד המושבה להתחייב ששני הנכסים ישמשו אך ורק לצרכי ציבור והם לא ימכרו לעולם לאחרים. מחירם של הנכסים היה 7,800 פרנק.

ההצעה שרפאלקס הציג לוועד המושבה נדונה במספר ישיבות של הוועד ובמספר אספות כלליות של בני המושבה שכונסו במיוחד כדי לדון בנושא ולקבל החלטה על רכישת הנכסים,



ציירה: תמר גודר 2009

על אופן התשלום ועל חלוקת התמורה בין בעלי הזכויות. 32 חלקים החזיקו חברי מנוחה ונחלה ו- 8 חלקים החזיקה חברת שומרי תורה שהוריש להם יעקב ברוידא בצוואתו. אנשי ועד המושבה הביעו התנגדותם להיות שותפים עם חברת שומרי תורה בנכסים הנ"ל, והודיעו כי לא יסכימו שלאנשי חברת שומרי תורה יהיה בהם חלק אחרי ביצוע העסקה. הייתה זו עסקה מורכבת.

בסופו של המשא ומתן עם רפאלקס, ולאחר

הצבעה שנערכה באספה הכללית, הסכימו הצדדים, כי הנכסים ישמשו אך ורק לצרכי ציבור, התשלום יתבצע לשיעורין, בפרק זמן של שלוש שנים, חלקם ינוכה מאגודת מנוחה ונחלה בגין הוצאות שעל האגודה לשלם לוועד בשנתיים הבאות. זאת ועוד, כי בתמורה למגרש עליו עומד "בית חומה" בשטח של כשני דונם, ועד המושבה יעביר לבעלות אגודת מנוחה ונחלה שני מגרשים ציבוריים בני דונם (מתוך המגרשים שוועד המושבה קיבל במתנה מיעקב ברוידא ב- 1890) הנמצאים בחזית דרך יפו (כיום, רחוב הרצל פינת רחוב ויצמן).

אחרי השלמת העסקה רפאלקס חזר לוורשה והחל לתכנן צעדיו לעלות לארץ ישראל. ב-1912 עלה והשתקע ברחובות. ב- 1913 פנה אל וועד המושבה והודיע כי ברצונו לבנות את ביתו. באותם ימים רבים ביקשו לבנות את ביתם במושבה. לחברי מנוחה ונחלה שרכשו נחלה חקלאית בשטח של 110 דונם עמדה הזכות לקבל מגרש בן תשעה דונם עבורו שילמו בעת שרכשו את נחלתם. רפאלקס ביקש כי יתנו לו את מגרשו של לויין שקיבל את המגרש מוועד המושבה ב-1911 והתחייב בפניהם לבנות את ביתו תוך מספר חודשים ולא עמד בה. ועד המושבה אישר לרפאלקס לקבל את המגרש אחרי שהתחייב כי תוך ארבעה חודשים יסיים את בניית ביתו אחרת יאבד את זכותו במגרש והזכות תעבור לאדם אחר. ואכן, רפאלקס סיים את הבנייה באותה שנה על מגרש בן 8.8 דונם ברחוב מנוחה ונחלה (כיום, בית מס' 40). ערב מלחמת העולם הראשונה רפאלקס מכר חלקים ממגרשו ונותר עם 2.6 דונם בחזית רחוב מנוחה ונחלה. בדירתו שלא כמו במרבית בתי המושבה האחרים היה תנור לחימום הבית בחדשי החורף שנבנה בתוך קיר החדר המרכזי של הדירה עם ארובה. התנור היה מוסק בעצים.



שבעה חודשים לאחר בואו רפאלקס נבחר לחבר ועד המושבה ולקח חלק בחייה הציבוריים של רחובות. בתקופת מלחמת העולם הראשונה כיהן כיו"ר "ועדת החיטה" שעסקה בניהול הכספי וחלוקת החיטה למשקי הבית במושבה. מאוחר יותר כיהן כגזבר ועד המושבה עד 1921.

לבני הזוג היו שלושה ילדים. הבן הבכור ד"ר נחום יעקב רפאלקס (ניר) עלה לא"י ב- 1925. (הרחבה בהמשך)

משה רפאלקס נפטר בירושלים, בתרפ"א 1921. טובה אשתו נפטרה בתרפ"ד 1924 ונקברה ברחובות.

ב- 1926 הועברה הבעלות על המגרש והבניינים שעליו לשתי אחיותיו של נחום ניר (ר"ת של נחום יעקב רפאלקס) בחלקים שווים. נחום ניר גר בבית בדירה הדרומית עם משפחתו.

ב- 1932 סילביה ואברהם מקוב בן יהונתן שכרו את הדירה הפונה צפונה מגב' זילברמן וגרו שם כדיירים מוגנים. הם גרו שם עד יום פטירתם. ב-1958 בנם גדעון מקוב המשיך לגור בבית עד 1972. לאחר הקמת המדינה עברה לגור בדירה הדרומית משפחתו של אמנון יעקובוביץ וב- 1972 הם נכנסו לגור גם בדירה הצפונית.

מחנה "רמה בגבעת "גבעתי"



בימי העלייה השנייה, באדמת נחלתו של משה רפאלקס הנטועה בכרם גפנים, שנקראה "גבעת רפאלקס" עמדה סוכת שומרים. לימים, השטח נמכר לקק"ל והסוכנות היהודית והוקמו במקום לאחר 1945 צריפי מגורים לקליטת עולים ניצולי שואה. ב- 1948 בימי במלחמת העצמאות שכנה בצריפים האלה מפקדת חטיבת גבעתי ומטה גדוד 52 של החטיבה. הגבעה קיבלה את השם "גבעתי" והשטח זכה לכינוי "מחנה רמה" בשל השכונה "רמת אהרון" הסמוכה. כיום יש במקום גינה ציבורית ובמרכז בריכת מים שעל קירותיה תיאור קורותיו של גדוד 52 במלחמה.



מעברת רמה



במחצית הראשונה של 1951 הוקמה מעברה בשטחו של מחנה צה"ל "רמה", אשר שימש את חטיבת גבעתי. המעברה נקראה על שם המחנה של מפקדת החטיבה שנקרא כך בשל שכונת "רמת אהרון" הסמוכה. מעברה זו הייתה מהמעברות הקטנות ברחובות. בסוף שנת 1952 התגוררו במעברה 182 משפחות ו-25 בודדים. המעברה הלכה והצטמצמה לאחר שתושביה מצאו דירות קבע ועבודה. בסוף 1953 נותרו במעברה 50 בדונים ("צריפים" עשויים בד) אשר בהם גרו 38 משפחות ו-15 בודדים.

מאז מימי הילדות, חקוקה בליבי תמונה אחת מחורף 1952 הקשורה למעברת "רמה". בבוקר גשום וקר התלוויתי אל אבי בנסיעה עם משאית ה"שברולט" למכור משקאות קלים, סודה גזוז, תוצרת בית החרושת של אבי ברחובות וסביבתה. במסלול נסיעתו, מדי כמה דקות נעצרה המשאית, פעם ליד חנות מכולת ופעם ליד קיוסק, ואבי שלא כמנהגו, הוריד מהמשאית מספר ארגזים עם



סחורה, כי בנימין הפועל חלה ונשאר בביתו. אחרי זמן לא רב, עברנו את שכונת שעריים בדרכנו דרומה, כאשר רוח חזקה החלה לנשב וקיבלה את פנינו בכניסתנו למעברת האוהלים "רמה". לפתע, ראיתי יריעת אוהל מתרוממת באוויר ומתחתייה התגלו לעיני מספר מיטות ואנשים רצים המנסים לתפוס את יריעת האוהל המעופפת. שלוליות של מים ובוץ היו מסביב לאוהלים. אבי ירד מהמשאית ואני אחריו, רצים לעזור לאנשים חסרי האונים להשיב את יריעת האוהל למקומה. הרוח שככה, והגשם החל לרדת. המיטות והבגדים ו"רכושם" של שוכני האוהל נרטבו. וכילד, המחשבה הראשונה שעלתה בראשי, היכן ילוננו האנשים ומה יעלה בגורלם? נשארה ללא מענה.



שכונת אושיות

כאמור לעיל, באדמת נחלתו של משה רפאלקס ובאדמת נחלתו של יעקב ישראל פיינשטיין בה נטע כרם ואח"כ פרדס ב-1908 הוקמה בתחילת שנות ה-50 שכונת "אושיות" (אושיות- מסד, יסוד לבניין) עם בתים בסגנון הבנייה של שיכוני העולים של אותה תקופה (שתי קומות, 4 דירות בבניין) עם שטח קרקע לגינת ירקות קטנה ומספר מצומצם של עצי פרי. ראשוני המתיישבים התיישבו בחלק המערבי של השכונה. במהלך השנים התפשטה השכונה לאזור בו שכן מטה חטיבת "גבעתי" ומעברת "רמה".



בניינים בשכונת אושיות. צילום: מגדילים

על ביקורו של נחום ניר בארץ ישראל ב- 1920

צבי תדמור

הביקור של נחום ניר בגליל העליון



נחום ניר, ייצג את ה"תנועה העולמית של פועלי ציון" במשלחת שהגיעה לארץ ישראל בשנת 1920. המשלחת באה במטרה לחקור את סיכויי העלייה והקליטה ואת תנאי ההתיישבות. ב- 6 בפברואר 1920, שלושה שבועות לפני נפילתו של יוסף טרומפלדור ושבעת חבריו בתל חי, נחום וחברו נתן פינצ'וק הצטרפו לקבוצת חברים מ"השומר" שעשתה דרכה לתל חי, עם עגלה טעונה נשק. בהגיעם לתל חי בטרם כניסתם לחצר המשק נשמעו יריות, וכדורים הומטרו עליהם מכל עבר. היריות הגיעו מכיוון הגבעה בצפון, במקום בו חרשו שלושה חברים מתל חי. אהרון שר (אחד משמונת הרוגי מאורעות תל חי שעל שמם נקראת קריית שמונה) רץ לקראת החורשים ובעלותו על הגבעה נפגע בכדור, שמחץ את חזהו. הוא כרע תחתיו במקום, מתבוסס בדמו. זו הייתה "קבלת הפנים" לשני האורחים שבאו מפולין.

לאחר הפוגה קצרה, הוזמנו שני האורחים להילוות למארחם לכפר גלעדי. הגיעה שעת הצהריים והנה בא במרוצה הצופה מעל הגבעה ובישר שחבורה גדולה של בדואים מזויינים מתקרבת אל שערי המשק. אנשי כפר גלעדי הסתדרנו בעמדות ההגנה, ערוכים לפגוש את פני האויב. שני האורחים עמדו מבוהלים נבוכים בלי לדעת מה לעשות. כדי להוציאם מן המבוכה הגישו לכל אחד מהם רובה אנגלי בלתי טעון והעמידו אותם בעמדה פנימית, שלא הייתה כרוכה בה סכנה כלשהי. האורחים התנצלו, כי מעולם לא אימנו את ידם בנשק וכי אין להם כל מושג איך להשתמש בו. המארח הרגיש במבוכתם והרגיע אותם שלא יצטרכו להוציא אף יריה אחת. הוא הסביר להם כי הרובה אינו טעון וכי עצם עמידתם נועדה ליצור אצל המתקיפים רושם כי רבים האנשים נושאי הנשק במקום.



אך לא חוסר האימון בנשק בלבד הביך והדאיג את השניים, כפי שהתברר מהדו שיח אשר התנהל ביניהם. נתן פינצ'וק פנה אל נחום ואמר: "חבר ניר מה יגידו 'הבונדאים' בפולין (מפלגה יהודית סוציאליסטית עם אידאולוגיה לצדק ושוויון כלכלי וחברתי) כשייוודע להם כי אנו, שליחי הברית העולמית, השתמשנו בנשק בריטי נגד ערבים?"

ומי מי זה מחייב אותנו לגלות את הדבר? לא נספר לאיש וממילא לא יגיע אף דבר וחצי דבר לאוזני הבונדאים- השיב ניר ברוגזה.

חבר ניר הפציר שוב פינצ'וק כשהוא כולו מרעיד ונושך את שפתיו בהתרגשות – ואף על פי כן, הן נאמר "עוף השמיים יוליך את הקול" ומה יהיה אם בכל זאת יגיע הדבר לידיעת הבונדאים? מהי העמדה שנקוט אז בקשר לעובדה מעציבה זו – הרי הם יוקיעו אותנו כקונטר-רבולוציונרים מהמין הגרוע ביותר.

הן אמרתי לך במפורש – השיב ניר בלשון פסקנית, כמי שמבקש להיפטר ממשוהו טורדני ומרגיז – לא נגלה לאיש דבר ממה שקרה. בפשטות, לא נספר ודי!

השיח בין השניים הפך במהרה לשיחת היום בקרב חברי כפר גלעדי וליצני הקבוצה שכבר מצאו להם עניין לענות בו ימים רבים וחקיקו את הדו שיח בדרמטיות מבדחת. (מתוך עיתון "על המשמר" 1955)

עמדתה של המפלגה ועל מקומה של השפה העברית בארץ ישראל 1920

לאחר שסיימו ביקורם בכפר גלעדי המשיכו השניים וביקרו בקבוצת כנרת. התעורר שם וויכוח בין חברי הקבוצה האם לחייב את שני האורחים לדבר בפניהם בשפה העברית או להרשות לשניים לדבר ביידיש (בשפת הז'רגון). נחום נשא בפניהם נאום בז'רגון בו הציג את ההשקפה של מפלגתם:

"...יחסנו לשפה העברית הוא שלילי, ואתם דעו נא שאת הסעיף בפרוגרמה שלכם "ללמוד בשעורי ערב עברית" איננו רוצים להכיר, איננו רוצים, ותדעו נא זאת! אני עצמי שייך לאותו מיעוט קטן במפלגה שמתייחס בסבלנות לשפה, אתם רוצים עברית לא אכפת לי; החיים יראו לכם; אבל הרוב הגדול אינו רוצה בעברית ואינו סובל את הפרוגרמה בנוגע לזה.

יחסנו להסתדרות הציונית הוא שלילי, איננו רוצים לעבוד איתם, הם בורגנים, אנחנו ניסד ציונית פרוליטרית, כסף נקבל מהם עד כמה שאפשר, כי בכלל מצווה היא לקחת מהם מה שאפשר.

להלאמת הקרקע אנו מתייחסים בשלילה, כי בזמן רבולוציות אין ערך להלאמה, צריך להעביר את הקרקע לרשות העובדים ולא לרשות העם, אנו רוצים סוציאליזציה ולא נציונליזציה.

להקה"ק אנו מתייחסים בשלילה. למה לנו לאסוף כסף ולמוסרו להנהגה בורגנית? ניסד קופה משלנו. הלוואה של פועלים ולא הלוואה לאומית, ואחרי נסיעתנו זו בארץ נחבר תכנית לעבודה בארץ, ואחרי שניסד את הקופה שלנו ניגש לעבודה. עבודתנו לא תתרכז בהתיישבות לחקלאות כמו שאתם פה חושבים, אנו דורשים רווחים מכל דבר. אגפי המפלגה מרוויחים יפה ממאפייה בוורשה, מדוע לא תכוננו פה, למשל בחיפה, מאפייה? ואנחנו ניסד מאפיות. חברת אוטומובילים, אף זה היה עסק טוב, ניסד פה חברה כזאת ועוד..."

מכנרת נחום ונתן המשיכו למושבה רחובות (בה גרו הוריו של נחום) והשתתפו באספת חברים של "אחדות העבודה" שכונסה לכבודו של נחום, ועסקו בין יתר הדברים, גם בשאלת "הלשונות".

כשנשאל נחום באספה ע"י אחד האורחים: "הנה אתם הלא סומכים בעיקר על החלטת העם, ואם העם בארץ ישראל מחליט דווקא לטובת העברית, למה לכם להתערב בדבר ולהתנגד?" – ענה לו נחום, "אנחנו נותנים לכם כסף ויש לנו ע"כ גם הרשות לחוות לכם דעה". על כך, כתב יוסף אהרונוביץ, עורך עיתון "הפועל הצעיר":

אמנם א"י עדיין אינה יוצאת ידי חובתה כלפי השפה, ישנם עוד רבים, ביחוד בין האיכרים, הסוחרים ו"בעלי הבתים" העירוניים, שמתייחסים לעניין השפה בקלות ראש ובוחרים לדבר בשפה שיותר נוח להם להתבטא בה. יחסם לעיקר זה אינו שונה אפוא מיחסם להרבה והרבה עיקרים אחרים שחוטאים אליהם מדעת ושלא מדעת. ואולם, להלכה לכהפ"ח, כבר יצא דבר זה מכלל שאלה זה מזמן. אין כמעט יהודי בא"י, מלבד יחידים מבין החרדים הקיצוניים, שלא יודה בפה מלא, כי השפה השלטת בא"י צריכה ומוכרחה להיות השפה העברית. הנחה זו כה השתרשה כבר בלבבות ובמוחות, עד שגם "סתם יהודים" מתביישים להופיע בחיים הפומביים בשפה אחרת מלבד עברית. והיה זמן שגם "פועלי ציון" בא"י מתביישים היו לנהל אספות פומביות בז'רגון, למרות שבפנים המחנה של "פועלי ציון" מעולם לא שלטה הסכמה כללית בעניין זה. אך עתה נתחולל הפרינציפ למעשה והתחילו לדרוש דרשות באספות פומביות בז'רגון בלי כל בושה, ולהלכה העמידו בא"י את שאלת השפות.

ועל השאלה הזאת מחויבים כל פועלי א"י לענות תיכף דברים ברורים: אם מתוך הכרח, מתוך חוסר ידיעה, ישתמש מי מכם, בשיחות פרטיות בשפה אחרת, באופן זמני, נתייחס אליכם בסבלנות הדרושה בימי המעבר ונשתדל יחד אתכם להקל עליכם את חבלי הלשון ולהסתגל מהר לדיבור העברי; אבל, אם תבואו מתוך רצון להכעיס, או מתוך פרינציפים, להרביץ תורה באספות פומביות בז'רגון – תדעו נא

שרצונו גדול משלכם, ובאותו האומץ שאנחנו מגינים על עמדתנו היישובית כלפי חוץ נגן גם על עמדת שפתנו כלפי פנים. (מתוך עיתון "הפועל הצעיר" 1920)

מדוע אין לנו חוקה עד היום?

צבי תדמור

בשאלה, מדוע עד היום אין לנו חוקה, חזרנו לעסוק בשנת 2023 כאשר הציבור יצא למאבק נגד הניסיון לשנות את כללי המשחק של הדמוקרטיה הישראלית. "מגילת העצמאות" חזרה לקדמת הבמה הציבורית, הדגלים הונפו, והרוחות סערו. ועתה, בשעה שהנושא טרם ירד מסדר היום, תוך בירור הביוגרפיה ופעילותו הציבורית של ח"כ נחום ניר צפו ועלו עובדות, בהן אני מבקש לשתף אתכם.

ח"כ נחום ניר פרסם ב-1955 מאמר בעיתון למרחב וביקש להזכיר לפני הבחירות לכנסת השלישית על מה שאירע בכנסת הראשונה, בעניין החוקה. ציין כי בהחלטת האו"ם מיום 29 בנובמבר 1947 דנו בצעדים שיש לעשותם על סף העצמאות, ונקבע, כי האספה המכוננת של כל מדינה (הכוונה לשתי המדינות שצריכות לקום בארץ ישראל לפי החלטת או"ם) תעבד קונסטיטוציה דמוקרטית למדינתה ותבחר ממשלה זמנית במקום מועצת הממשלה הזמנית, שהוקמה על ידי הוועדה. הקונסטיטוציה של כל אחת מן המדינות תתייחס לזכויות הנוגעות למקומות הקדושים, לזכויות הדתיות ולזכויות המיעוטים. באותו זמן לא נתגלתה שום התנגדות לחוקה והיה ברור לכולם, שאם תקום מדינת ישראל, תזדקק לחוקתה שלה כמו כל מדינה מסודרת. כמעט לכל המדינות הקיימות יש חוקה, מלבד אנגליה, הנהנית מחוקה גם היא, אלא שאינה כתובה כי אם מקודשת במאות שנים של נוהג.

בשנת תש"ט 1949 הופיעה טיוטה של חוקה, שחברה ע"י יהודה פנחס כהן (היה משפטן יהודי ומומחה למשפט חוקתי). באי כוח של המזרחי והפועל המזרחי לא הביעו כל התנגדות לחוקה – להיפך, לפי הוראותיהם נכתבה הטיוטה הראשונה של החוקה.

הכל היו בטוחים שמיד עם תקומת המדינה, ניגש לעבוד על החוקה. הוכחה לכך אפשר למצוא בהצהרת העצמאות שהייתה חתומה על ידי 37 חברי מועצת העם ונאמר בהכרזת המדינה "אנו קובעים שהחל מרגע סיום המנדט, הלילה, אור ליום שבת, ד' אייר תש"ח, 15 במאי 1948, ועד להקמת השלטונות הנבחרים והסדירים של המדינה, בהתאם לחוקה שתיקבע על ידי האסיפה המכוננת הנבחרת, לא יאוחר מ-1 באוקטובר 1948, תפעל מועצת העם כ"מועצת המדינה הזמנית", מוסד הביצוע שלה, "מנהלת העם", יהווה את הממשלה הזמנית של מדינת היהודית, שתיקרא בשם "ישראל".

"במועצת המדינה הזמנית" הוקמה ועדת חוקה בראשות ח"כ זרח ורהפטיג שתפקידה היה לנסח חוקה. הוכנה טיוטת חוקה, מנומקת ומוסברת, שעמדה בפני וועדת החוקה, נערכו עליה דיונים והיא בשלה לכדי הצעת חוקה של ממש שאף פורסמה ברבים על ידי הממשלה הזמנית.

כנסת הראשונה ב-1950, התנהל ויכוח ולכל היה ברור כי ברגע בו הוקראה ונתקבלה "ההכרזה" שזהו חוק יסוד ראשון שנתקבל במדינת ישראל. רק לאחר מכן התחיל הוויכוח ושאלת ערכה של מגילת העצמאות הגיע עד לבית הדין העליון.

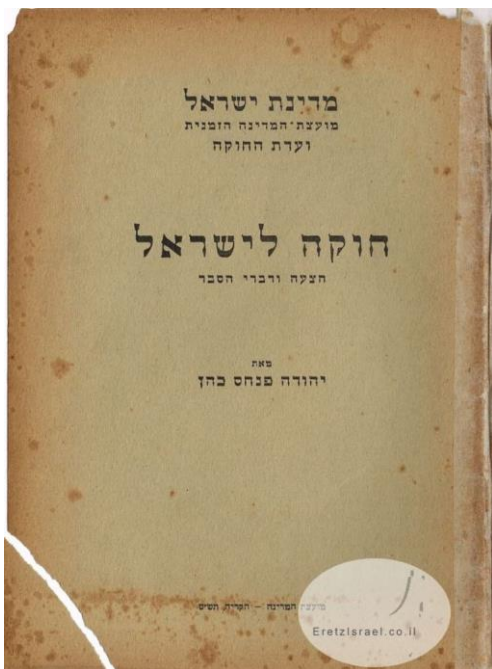
חבר כנסת ראשונה והשנייה ועכשיו תת שר הדתות ז. ורהפטיג, טען ש"הכרזת המדינה" אינה חוק, כי ניתנה "במסיבות מיוחדות". ח"כ נחום ניר יושב ראש ועדת החוקה בעל תואר ד"ר במשפטים הביע דעתו, כי כל חוק – בלי יוצא מהכלל – ניתן "במסיבות מיוחדות", והמסיבות

המיוחדות אינן יכולות לבטלו, עד שבא המוסד המחוקק ועושה זאת על ידי חוק חדש, שגם הוא ללא ספק, ניתן "במסיבות מיוחדות". אין איש, אפילו אם הוא נמנה עם המחוקקים, יכול לבטל חוק על ידי הצהרה, שהוא ניתן במסיבות מיוחדות. סמכות זאת נתונה בידי מוסד המחוקק בלבד. עוד בכנסת הראשונה ח"כ ניר העלה את הטענה, כי הכרזת המדינה היא אומנם, חוק יסודי, ואפשר לבטלו, אבל זאת יכולה לעשות אך ורק האסיפה המכוננת, על ידי חוק מיוחד. כיוון שלא עשתה זאת הריהו שריר וקיים.

בטענתו השנייה, ז. ורהפטיג הסתמך על פסק דין של ביה"ד העליון שניתן ללא ספק במסיבות מיוחדות. עורך דין אחד טען, שהואיל והוא נכתב בהכרזת המדינה שקיימים בישראל עקרונות של צדק ויושר, הרי באה ההכרזה הזו על "צדק ויושר וביטלה את חוקי המנדט. בית הדין העליון השיב בצדק, כי ההכרזה הנ"ל היא כה כללית וסתמית, עד שזוהי הכרזה בלבד. בכל אופן, הריני מסופק אם בית הדין העליון יכול היה לקבוע, שההתחייבות המפורשת להעניק חוקה, היא רק הכרזה שאינה מחייבת.

ביה"ד העליון קבע שחוק אפשר לבטל אך ורק על ידי חוק אחר, אבל לא על ידי הכרזה כללית וסתמית על צדק ויושר. בהכרזת המדינה, נקבעו יסודות המדינה החדשה. אם אמנם אפשר להניח, שיסודות הצדק והיושר מהווים עקרונות כלליים הרי אי אפשר לקבוע אותו דבר ביחס ל"שיווי זכויות, חופש דת, מצפון, לשון, קיבוץ גלויות וכו'".

דוד בן גוריון, שימש ב-1950 כראש ממשלה ראה, כנראה, את עצמו משפטן ובא בטענה מקורית למדי: "היה עלינו לתת חוקה עד ליום 1 באוקטובר, הדבר לא נעשה ומשום כך אין להתחייבות קיימת יותר. הואיל ולא קיימנו שלב אחד, שוב אין מוטלת עלינו ההתחייבות לקיים שלב שני. זה כמו לומר, שאם אחד מסעיפי חוזה לא קיים ממילא פטור סעיף אחר בחוזה לקיימו.



דוד בן גוריון ז. ורהפטיג התחמקו בכל מחיר מההתחייבות שהם עצמם התחייבו לפני כל תושבי המדינה בחתימתם על הכרזת המדינה, לגשת לחקיקת חוקה למדינת ישראל. לגודל הצער עד כה הצליחו להתחמק.

הוועדה לא הצליחה להסכים על נושאים רבים ויסודיים ולבסוף לאחר כשנתיים התקבלה פשרת הררי, אותה הציע חבר הכנסת יזהר הררי, ביוני 1950 לפיה הכנסת הטילה על וועדת החוקה, חוק ומשפט להכין את החוקה פרקים פרקים, בחוקי יסוד עצמאיים שלימים יתקבצו כולם לכדי חוקה אחידה. הצעה זו, עברה בכנסת ברוב של 50 נגד 38.

וכיום, אנחנו ממשיכים "לשלם" את המחיר על היעדר חוקה.

משולחנו של גיאוגרף



בין צל"ש לטר"ש בIODפת שוקי ברנדויין

יוסף בן מתתיהו, ניהל דרמה במערה בIODפת, על חיים ועל מוות, בגורל נותר הוא אחרון והסגיר עצמו, בגידה צורבת, הפך ליוסיפוס פלאביוס, היסטוריון עולמי.

לחימה באין סיכוי היא מלחמת גבורה, התאבדות לוחמים במערה בIODפת או במצדה אינה גבורה. חיילים אמיצים התאבדו, אורי אילן בכלא הסורי, משה בראזני עם רימון בחזה. שמשון קרא תמות נפשי עם פלישתים. אלעזר השאבי והאחים מIODפת הסתערו אל מותם. מטבעות 'לחירות ירושלים הקדושה' נמצאו בגמלא שנלחמה עד אחרון לוחמיה, במרד גטו ורשה הניפו דגל. יוסף בן מתתיהו אינו עימם, לא באומץ, לא בגבורה, אך בלעדיו לא היינו יודעים דבר. כמו במלחמת בר כוכבא שהיא מלחמה לא ידועה. התייעוד שהותיר, תיאור גיאוגרפי נכון, סדרי כוחות, טקטיקות וניהול קרב הגיוניים. תמונת מצב: מתוך מיליון תושבים בארץ, 140,000 היו תושבי הגליל, מאלו עמדו לרשות בן מתתיהו כשביעית, כ-20,000 לוחמים. כמה מהם לחמו בIODפת, ראש מבצרי הארץ?

ביצורי פלאביוס בגליל היו חפוזים ומאולתרים, יודפת, טריכי (מגדל), טבריה, ארבל, הר ניתאי, מרות, תבור, יפיע, עכברה, זיף (צפת), גמלא, ציפורי. כל המקומות האלו לא תרמו מעל 4-5 קרבות. ההכרעה על גורל המרד בגליל נפלה בIODפת. המיתוס הישראלי הוא מיתוס של גבורה - נתקע בגרון.

IODפת, ישוב כיפה בשטח של 100 דונם בו חיו כ-4000 איש, לפי תיאורו פלאביוס משלוש רוחותיו-תהומות אין חקר. מול יודפת נערכו כ-4 לגיונות, מהם 3 לגיונות רומים, תגבורת מסלוקיה וצבאו של אגריפס. השנה היא שנת 67, קרב ראשון במרד, הקרב הגדול ביותר במרד והיחידי בו השתתף פלאביוס. 47 ימי מצור, 50,000 לגיונרים, 160 בליסטראות, 40,000 הרוגי יודפת, 1200 נשבו לעבדות. קל לדמות את חום יולי אוגוסט, את מחסור המים לפליטי הגליל שהתקבצו בה ואת היעילות הרומית בפריסת הכוחות והקמת סוללת המצור.

מול פלאביוס ניצבו אספסיאנוס מדכא הגאלים וכובש בריטניה וטיטוס בנו, כשנחת אספסיאנוס בעכו, קידמו נציגי ציפורי את פניו. הוא התחיל את מסעו בגליל עקב בצד אגודל, הרס את כבול, סכני וערבה, טבח נשים וטף, יצר גל הים ופליטים שברחו לIODפת 'מבצר הגליל' ויצרו בה מצוקת מגננה וצפיפות איומה תחת מטר הבליסטראות. משם המשיך ליפיע, תבור, ניהל קרב

ימי במגדל וסיים בגמלא. ציפורי וטבריה פתחו שעריהן לפניו. הגליל קרס. טיטוס הגיע לגוש חלב ודרש כניעה בשבת, יוחנן השיב לו, אנו שומרי שבת, תחזור מחר... לקח את לוחמיו וברח. פלאביוס לא ניצח באף קרב. אף קרב לא התרחש בשטח פתוח, אין תמרון, אין יוזמה ולא עתודות. מתתיהו החשמונאי שלח את בניו לתקוף בוואדי חרמיה, בית חורון, אמאוס, בית צור, תוך גילוי יוזמה, תמרון ולחימת גרילה נתמכת עורף. גבורת המכבים היא תולדה של תקווה, גבורת לוחמי הגליל במרד הגדול היא תולדה של יאוש, בקרבות מגננה מנותקים, ללא גיבוי, ללא תקווה.

קיבלנו נס בחנוכה וקיבלנו חורבן בט' באב.

מיקומה של יודפת, בינה לציפורי מפרידים 10 ק"מ בקו אווירי המייצגים בו בזמן תהום פעורה בין עולמות שונים, שוני גורלי לתולדותינו. יודפת, כפר גלילי על ציר העוני - קל להגן עליו, קשה לחיות בו. כפר מבוסס מרעה וכרמי זית וגפן, בורות מים, רחוקה מעין כאוכב, רחוקה מדרך. ציפורי, פירותיה נוטפים על ציר העושר - על אם הדרך שבין עכו לטבריה, נהנתה מסחר, פאר, תרבות, פסיפסים, תיאטרון ומפעל מים מתוחכם.

הממצאים בתל יודפת אימתו את מה שתואר כציר העוני, משקולות לנולי אריגה, מנורות שמן, בתי בד, גתות. מעט מטבעות ותכשיטים ועדויות משדה הקרב, 1600 ראשי חיצים, אבני בליסטראות, סימני שריפה. אלו אכן המעידים על עוצמת הלחימה.

בסקרים שנערכו, נתגלו בתל יודפת חרסים מהתקופה הפרסית, הלניסטית, חשמונאית ועד שנת החורבן. נמצאו עשרות מטבעות ברונזה סלווקיות, מטבעות הורדוס ונציבים אחרונים, כולל מטבעות מהשנה השניה למרד היא שנת 67. להוציא מטבע בה נראים ניסי 4 לגיונות (לגיונות 3,5,10,12 שלחמו בה) שכנראה אבדה לחייל רומאי משוטט, לא נמצא בתל מטבע מתוארך לאחר המרד. מטבעות מאוחרות נמצאו רק במדרון שמצפון לתל. יודפת חרבה ולא יושבה עוד, כפי שתיאר יוסיפוס, לא נותרה בה אבן על אבן. אולי מסיבה זאת נותרה יודפת קרקע בתולה עד חפירות 1992, גבעה סלעית חשופה, לא נחפרה, פרוצה לשודדי עתיקות, רועים בדווים ואחרים עם גלאי מתכות (מגלה מוקשים שנטלו מהבסיס). מדינת ישראל נאורה, אוסרת שימוש בגלאי מתכת באתרי עתיקות, אך מתירה לסחור בעתיקותיה.

בשנת 1992 החלה עונת החפירות הגדולה והחשובה בתל, בניהולו של מוטי אביעם מרשות העתיקות, עימו דאג אדוארדס מאוניברסיטת פיורג'ט בוושנינגטון, אנדי אוברמן מאוניברסיטת רוצ'סטר ניו יורק ומשלחת מאוניברסיטת בר אילן בראשותו של דוד אדן ביוביץ, מומחה חרסים עולמי ואנציקלופדיה מהלכת, די היה לו במבט לקבוע את רמתו הטכנולוגית של חרס, מקורו, והיכן נמצאו לו מקבילות. נוסף להם פרויקט תעסוקה לכ-30 מובטלים, רובם עולים חדשים.

המשלחות לנו בישובים סמוכים, שורשים, רקפת וחנתון, למובטלים סופקה הסעה מכרמיאל, כך קם מחנה חפירות שוקק חיים. מטרת הצוות הישראלי היתה לחקור את תולדות המרד הגדול. מטרת משלחות חו"ל הייתה חקר אורחות חיים בגליל במאה הראשונה, ימי ראשית הנצרות, מכיוון שהם היו בעלי ענין וההון, היה מתח סמוי במנהלת הפרויקט.



מוטי אביעם, איש שטח מנוסה, הצליח לנתב חפירות למדרון הדרומי בתל, שם נראו תלוליות אבנים רבות, וגם לחורשת עצי הלבנה הרפואי במדרון שמצפון לתל.

במדרון התלול הדרומי התגלה אזור מגורים בדומה לגמלא. נחפר מבנה מגורים שגגו קרס בשריפה שכלתה את העיר ובשרידיו נמצאו תאנים מפוחמות, ביניהם אחת שהשתמרה באיכות מדהימה, אלו מעידים שבiodפת יבשו תאנים על הגגות הטין בחודש יולי, ימי המצור. כמו כן נמצא מקווה מטויח. החפירה הוכיחה כי לא יושב התל לאחר החורבן במרד הגדול.

בחורשת הלבנה הצפונית לתל נמצאו שרידי ישוב קטן 'פוסט' מרד ובו מבנה מונומנטלי שעבר חלוקה בשימוש משני מאוחר. נמצאו בו שרידי רעפים, בסיסים וחלקי עמודים מאבן נארי, אבן מקומית המלמדת כי לתושבי המקום לא היתה יכולת לממן אבני גיר נאים למבנה ציבור.

יודפת 'תחתית' זאת הוקמה אחרי חורבנה של יודפת 'עילית' והתקיימה עד דעיכתה בתקופה הממלוכית. מי התגורר בה? משוחררי הלגיון הרומי שהושבו על קרקעות מוחרמות? או היה זה כפר תלמודי, מושב משמרת 'מימין' (משמרת כהונה ממפוני ירושלים שירדה לגליל אחרי החורבן)?

האם מבנה הציבור שניצב בציר אורכי מצפון לדרום היה כנסיה ביזנטית לאלו או בית כנסת לאלו? יודפת נודעה כחרבת ג'יפת למרגלות הדיידבה בתחום שבט חוג'יראת, לפתע מתברר שהתקיים ישוב לצד יודפת הישנה ויש בו מבנה מעורר מחלוקת בין משלחות חו"ל ובר אילן שחפצה לבשר על גילוי בית כנסת נוסף בגליל.

חכמי התלמוד בהתייחסותם לערים בצורות מציינים את 'יודפת הישנה', מכאן שהכירו את 'החדשה' וסביר שבית כנסת נכלל בה. עם זאת, הדילמה נחתמה בהחלטה... שלא להחליט.

דילמה נוספת התקיימה בחפירת קו החומה הברור (אזור H), קו אבנים על פני השטח התגלה כחומת סוגרים חשמונאית בת 8 נדבכים, אמנם חומה מיושנת לתקופה, אותה שיפץ יוסיפוס. מעברה החיצון הייתה מפולת בלתי מוסברת, אולי שפוכת שיכלה לשמש מילוי חלקלקה לעיבוי בסיס החומה או מילוי סוללת המצור הרומית. מיקומה הטופוגרפי ושכבתיות המילוי הנטויה אל החומה העידה כי לפנינו סוללת מצור אל מול הפרצה בחומה. השפוכת התגלתה גם כפנימית לחומת הסוגרים ומעידה על מילויה לקראת המרד.

התרגשות רבה הייתה במציאת 2 שלדים בקו החומה, חזית הלחימה, של חיילים רומים או של מגינים, אך אלו היו שלדי נשים מקומיות בנות 200 שנה בלבד בקבורה מסודרת. בין הממצאים היו חרב יפייפיה ו'אחורי חנית' כמו בסיפור המקראי על עשהאל שהיכה את אבנר באחורי החנית.

בפרק זה של תולדות חפירות יודפת נטלתי חלק כמנהל לוגיסטי ומנהל המועסקים הזמניים. בין ניהול שירותים כימיים, ארוחות, ומילוי דוחות שחר, עסקתי בפינוי חופרים אורחים, ביחוד בנות, שלא נזהרו במפגש עם נחשים ובעיקר עקרבים.

באחד הימים קיבץ אדן ביוביץ את תלמידיו והציג בפניהם חרס שחור שלדעתו הצביע על כבשן איכותי ברמת הבעירה ואפיית החימר. הערתי כי בידו טוף. -מהיכן הגיע טוף ליודפת? שאל. עבר מוטי אביעם וביוביץ שאל גם לדעתו, -זה טוף, כמו שיש ברמת הגולן. ענה מוטי. -מניין? הקשה ביוביץ. לא הרחק ניצבה חממת יודפת מלאה טוף, יתכן שמחמוד הרועה נטל משם כדי להשליך על הכבשים... ביום אחר הציג אוסטרקון עליו חרוטות אותיות 'תר' וקשר אותו ללשון 'תרומה', (לדעתי אותיות 'תר' היוו סוף מילה בשל הרווח בהמשכן). באחד הפרסומים נכתב כי נמצאו ביודפת 2 אוסטרקונים, אחד מהם מעיד על תרומות לבית המקדש. אדן ביוביץ לא היה

איש שטח, אולם היה בר סמכא בכל תחום ארכיאולוגי תיאורטי ומעבדתי וכולם קיבלו את פסיקותיו.

במהלך החפירות באזור המגורים בדרום התל, בשעת סיום העבודה נמצא כלי קיבול דמוי כד שחלקו נחשף בידי החופר וחלקו נותר בחתך הקרקעי שמחוץ לגבול החלקה. ביקשתי מדאג לחלץ אותו, פן ייגנב בלילה, אך הוא סירב היות ובארצות הברית עובדים לפי הפרוטוקול... למחרת נמצא שנגנב. כעבור זמן אמר לי מוטי אביעם שהאורחים חושדים בי בעניין הממצא שנעלם.

דאג מצא שוקת אבן מלאה מים, בסיוריו הבאים התעכב ליד השוקת ותמה איך המים אינם כלים בחום הקיץ ואף סימן את מפלס המים שירד ועלה מדי יום ללא פשר. אמרתי לו שמים אלו לא ימצאו מעופשים ונדיר שיחסרו. הוא לא הגיב מעבר לתנודת ראש ספקנית.

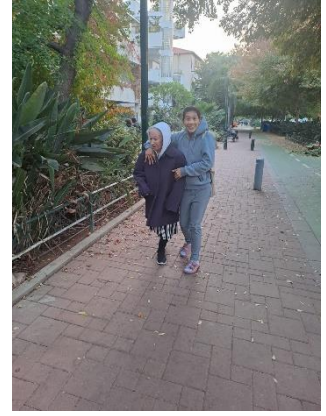
חזרתי משרות מילואים לתל יודפת ודאג מיהר לקראתי והתנצל, לא הבנתי על מה, אז הודה שחשד בי שאני ממלא את השוקת במים, אך מפלס המים המשיך לתעתע גם בתקופת היעדרותי. הסברתי לו שכדי להבין את התעלומה יש להישאר בתל ולהמתין לשעת בין ערביים. כשנדם התל לאחר סיום יום עבודה, הצבתי אותו במסתור בקרבת השוקת, בהמתנה לשעת בין הערבים, ואז עלו ופשטו על התל עדרי צאן החוזרים מהמרעה, מחזה מרהיב, בראש העדר הראשון שקרב היה רועה בדווי עם כאפיה, כך גילה דאג שמאחורי העץ הבודד הסתתר חבל ודלי על סף בור מים. לעיתים לא צריך לחפור, מספיק להרים מבט כדי לראות אורחות חיים מתקופת בית שני (ימיו של ישו). נראה לי שגם הבין מי גנב את הממצא מהחפירה שבאזור המגורים.

בחזרה לחפירות: יודפת שיצרו סנכרון נדיר בין מקורות, נמצאה עדות ארכיאולוגית לתיעוד של פלביוס, גם לגבורה וגם למחיר הנורא. בתוך המערה מהדהד סיפור הגרלות של אחרוני הלוחמים ביום האחרון. פלאביוס מעצים את הדרמה, האימה, המחסור, גיחות הגבורה, קרב הלילה, פריצת החומה והסוף. פלאביוס מפקד הקרב ערק למחנה האויב ודאג לעצמו. יודפת לחמה בגבורה ונהרסה. יוחנן בין זכאי הוברח מירושלים בארון מתים ודאג לעמו, הקים את הסנהדרין שנדדה לאושה, שפרעם, ציפורי וטבריה. בגדה ציפורי, 10 ק"מ מיודפת בקו אווירי, פתחה שעריה וניצלה, ובה נחתמה המשנה! השתמטה טבריה ובה נחתם התלמוד הירושלמי! את החוב הלאומי אנו חייבים לסנהדרין, מועצה אסטרטגית של עם ישראל, שהיה בה אומץ לשינוי הדרך, זקיפות קומה ויכולת קבלת החלטות ללא עוררין, לכן הביזנטיים אסרו את קיומה. נותרנו אנו אובדי דרך, במשבר הנהגתי וערכי, גם כשיש לנו צבא חזק. לא יוסיפוס פלאביוס נתון בין צל"ש לטר"ש, אלא אנחנו, כאן ועכשיו.



לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי



רחובות שדרות חן 12/24

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם